

Wrocław, 9 września 2024 r.

Prof. UW r dr hab. Edyta Rutkowska-Tomaszewska
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Uniwersytet Wrocławski

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr. Marty Paduszyńskiej

pt. „Czynniki ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych”, napisanej pod kierunkiem dr hab. Iwony Doroty Czechowskiej, prof. UŁ

Uwagi wprowadzające

W związku z powołaniem mnie w dniu 11 marca 2024 r. uchwałą Komisji Uniwersytetu Łódzkiego do spraw stopni naukowych w dyscyplinie ekonomia i finanse na recenzenta rozprawy doktorskiej mgr Marty Paduszyńskiej pt. „Czynniki ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych”, napisanej pod kierunkiem dr hab. Iwony Doroty Czechowskiej, prof. UŁ, przedstawiam niniejszym jej ocenę.

Przedmiotem recenzji jest ocena czy rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. wymogi określone w art. 187 ust.1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. z 2023 r., poz. 742), w szczególności czy stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz czy Doktorantka wykazała się ogólną wiedzą teoretyczną z danej dyscypliny naukowej i umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Niniejsza recenzja obejmuje ocenę następujących kwestii:

1. wyboru obszaru badawczego i sformułowania tytułu rozprawy doktorskiej
2. sposobu sformułowania celów rozprawy, hipotez oraz doboru metod badawczych
3. treści merytorycznej rozprawy doktorskiej i jej struktury
4. warsztatu naukowego oraz formalnej strony rozprawy doktorskiej.

1. Wybór obszaru badawczego i sformułowanie tytułu rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska poświęcona jest identyfikacji i analizie czynników ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych oraz ich wzajemnych korelacji także w odniesieniu do wyodrębnionych profili kredytobiorców konsumentów, w oparciu o przeprowadzone autorskie badania empiryczne. Podjęta w dysertacji tematyka badawcza jest zatem złożona, poznawczo interesująca, a co więcej doniosła praktycznie. Dążenie do wysokiego poziomu ochrony konsumentów na rynku finansowym, w tym także na badanych przez Doktorantkę szczegółowo w rozprawie rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych, jest bowiem jednym z celów Unii Europejskiej, co znajduje odzwierciedlenie w rozbudowanej regulacji ochronnej (tzw. prawie ochrony konsumentów czy prawie konsumenckim) najpierw na poziomie unijnym, a potem krajowym wobec konieczności bezpośredniego ich zastosowania lub ich implementacji do krajowego porządku prawnego. Ochrona konsumentów-kredytobiorców (zwłaszcza analizowanych hipotecznych kredytów mieszkaniowych) należy obecnie do bardzo aktualnych i niezwykle istotnych problemów wobec zdiagnozowanych trudności związanych z rzeczywistym jej egzekwowaniem przez właściwe organy państwa, ale także dla samych konsumentów, banku - kredytodawcy i prawidłowego funkcjonowania rynku finansowego, co szczególnie ujawniło się w ostatnim czasie w odniesieniu do tzw. „kredytów frankowych”. Autorka wskazuje we Wstępie rozprawy na niektóre z nich, a także na trudności związane z zapewnieniem skutecznej ochrony konsumentom na tym rynku. Ochrona konsumenta na rynku finansowym, zwłaszcza na badanym w rozprawie rynek konsumenckich kredytów hipotecznych, jest bez wątpienia współcześnie związana z bezpieczeństwem i stabilnością zarówno rynku finansowego, jak i jego uczestników, a nawet systemu finansowego i gospodarki w ogóle, co

szlusznie zauwaa Autorka we Wstępie. Odpowiednia skutecznoœć tej ochrony le¿y zatem w interesie zarówno prywatnym jak i publicznym, a wiêc wszystkich uczestników tego rynku. W badanym w rozprawie obszarze tego rynku – w interesie samych konsumentów kredytobiorców, ale tak¿e banków udzielajcych kredytów hipotecznych konsumentom, gdzie okreœlone nieprawidlowoœci generujç ryzyko braku zgodnoœci i mo¿liwoœć zastosowania dotkliwych sankcji o różnym charakterze, jak i pañstwa, które poprzez dziañania odpowiednich organów zapewniaç powinno bezpieczeñstwo i stabilnoœć funkcjonowania rynku finansowego, w tym – analizowanego w rozprawie rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych. Rola i znaczenie rynku finansowego dla systemu finansowego i cañej gospodarki, powoduje, ¿e jego ochrona, bezpieczeñstwo i stabilnoœć, jak i konsumentów korzystajcych z uslug finansowych oferowanych na nim, w tym mieszkaniowych kredytów hipotecznych, jest niezwykle istotne, co wyrañnie uwypuklił kryzys finansowy, a co tak¿e znajduje odzwierciedlenie w dynamicznie rozwijajcej siê, podobnie jak sam rynek, regulacji prawnej (prawie ochrony konsumenta uslug finansowych).

Wszystko to powoduje, ¿e trudno rozpatrywaç zjawiska zachodzace na rynku finansowym jedynie z perspektywy ekonomicznej lub jedynie z perspektywy prawnej. Dla uzyskania peñnego obrazu analizowanych zjawisk, a tak¿e skutecznego egzekwowania tej ochrony, konieczne jest poñczenie tych perspektyw, co jednak jest du¿ym wyzwaniem, zarówno dla przedstawicieli dyscypliny ekonomia i finanse, jak i nauki prawne, którzy w swoich badaniach zajmujç siê ochronã konsumentów na tym rynku z perspektywy ogólnej i cañosciowej, czy te¿ fragmentarycznej (w poszczególnych jego sektorach, segmentach).

Recenzowana praca, choç z oczywistych względów osadzona w dyscyplinie ekonomia i finanse, stanowi zasadniczo udanã próbê spojrzenia na badany problem z obu perspektyw, z przewagã jednak tej ekonomicznej. O ile perspektywa ekonomiczna, zwlasczta w obszarze autorskich i niezwykle wartosciowych badañ empirycznych jest na wysokim poziomie (mo¿na uznaç nawet wyroñniajçym), o tyle w warstwie prawnej, z powodów o których była mowa, pozostawia trochę do ¿yczenia. Wystpujç w tym obszarze, jak i w warstwie ekonomicznej, drobne niedociãgnicia, które nie uchybiajç jednak rozprawie jako cañosci wysokiego poziomu merytorycznego. Rolã jednak Recenzentki jest wskazanie na nie, tak¿e chocia¿by po to, by mądrego badacza uczuliç na nie, a dodatkowo, by przy przygotowywaniu rozprawy doktorskiej do publikacji, na co niewãtpliwie zasluguje i do czego gorãco zachęcam, zostały wyeliminowane. Z tych powodów, w dalszej czœci recenzji, przy omawianiu jest treœci i struktury oraz strony formalnej, Recenzentka zgłosi kilka uwag szczególowych.

Uznajç, ¿e zapewnienie ochrony konsumentom na rynku finansowym, zwlasczta na badanym przez Niã rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych, za zagadnienie niezwykle istotne, wobec uznania w Unii Europejskiej koniecznoœci umacniania pozycji finansowej konsumentów i stabilnoœci systemu finansowego, Doktorantka podjęła w rozprawie prób poszukiwania czynników ochrony konsumentów na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych. Ju¿ samo dostrze¿enie przez Niã takiej potrzeby i powiãzania bezpieczeñstwa i ochrony rynku finansowego z bezpieczeñstwem i ochronã konsumenta nale¿y uznaç za wlaœciwe, a podjęte wyzwanie badawcze, sformułowanie celów i hipotez badawczych oraz przeprowadzone badania empiryczne za godne pochwañy, a nawet wyroñniajç si. Szlusznie wskazuje tak¿e, ¿e podstawã ochrony konsumentów na rynku finansowym stanowiã zasady (które jednak nie zostały w tym miejscu przez Niã nieco bardziej rozszerzone), wynikajçce z regulacji prawnych o różnym charakterze, które powinny byç respektowane przez instytucje finansowe , w tym banki. Ich celem jest eliminacja niewlaœciwych praktyk i zwiększenie bezpieczeñstwa konsumentów na rynku finansowym i zapewnienie sprawiedliwego traktowania klientów nabywajcych produkty i uslugi finansowe, zmniejszenia asymetrii informacyjnej oraz ryzyka. Jest to zwlasczta istotne w odniesieniu do rynku, na którym

oferowane są hipoteczne kredyty mieszkaniowe, jako zobowiązania długoterminowe i wysokokwotowe, gdzie konsumenci zaspokajają swoje potrzeby mieszkaniowe będąc jednocześnie narażeni na wiele zagrożeń ich interesów ekonomicznych. Na tym tle i z tych powodów, trzeba podkreślić, że Doktorantka podjęła się niełatwego, ale jednocześnie niezwykle doniosłego zadania badawczego (identyfikacja czynników ochrony konsumenta na rynku kredytów mieszkaniowych), zwłaszcza że taka perspektywa podejścia i badania tego problemu była dotychczas mało eksponowana zarówno w literaturze krajowej, jak i zagranicznej, co słusznie zauważa i odpowiednio także w dalszej części rozprawy (rozdział II eksponuje, dokonując szczegółowej charakterystyki badań zarówno krajowych, jak i zagranicznych w tym obszarze, jak i stosowanych w nich metod badawczych. Tym samym badania, których podjęła się Doktorantka wypełniają lukę badawczą w tym obszarze, a tym samym wybór tematu dysertacji należy uznać za niezwykle trafny, a samą pracę niezwykle ważną i potrzebną (użyteczną). Problematyka podjęta przez Autorkę w ramach rozprawy doktorskiej jest bardzo istotną z uwagi na wciąż nieprzerwaną konieczność zapewnienia skutecznej ochrony konsumentom na rynku finansowym w ogóle, a zwłaszcza na badanym przez Nią rynku kredytów mieszkaniowych, ze względu na występujące nieprawidłowe praktyki rynkowe banków skutkujące zagrożeniami i nadużyciami wobec nich i tym samym – problemami egzekwowania ochrony kredytobiorców - konsumentów na rynku usług bankowych, co także unaoczniał tzw. „kryzys frankowy”. Za niezwykle wartościowe należy uznać przeprowadzenie badań empirycznych w zakresie rozpoznania profilów konsumentów - klientów banku, wyodrębnienia i oceny czynników identyfikujących ochronę konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych w odniesieniu do wyodrębnionych profilów, które mogą stanowić doskonały przyczynek w dążeniu do rozwoju skutecznych rozwiązań (mechanizmów) zmierzających do zapewnienia rzeczywistego i wysokiego poziomu ochrony konsumentom na rynku finansowym, a zwłaszcza

Jak słusznie zauważa we Wstępie, problematyka ochrony konsumentów na rynku finansowym w ogóle, czy też na badanym przez Doktorantkę rynku kredytów mieszkaniowych od strony czynników ją warunkujących nie była jak dotąd poruszana w literaturze przedmiotu w Polsce. Tym samym nie była ona szeroko opisana oraz zbadana. Wprawdzie nie brakuje pozycji traktujących o ochronie konsumenta na tym rynku w ogóle, czy wybranych jego segmentach, a nawet w odniesieniu do konkretnych rodzajów produktów finansowych, w tym kredytowych, nie mniej, nie ma rozważań, które z badanej przez Doktorantkę perspektywy ją prezentowały w odniesieniu do tego rynku w ogóle, a zwłaszcza w odniesieniu do konsumenckich kredytów mieszkaniowych. Z tych powodów, podjęcie badań w tym obszarze w ramach recenzowanej rozprawy doktorskiej jest doniosłe zarówno z punktu widzenia teorii ekonomii i finansów, jak i w praktyce. Tym samym wybór tematu ocenić należy pozytywnie, jak również podkreślić jego aktualność, doniosłość i praktyczne znaczenie dla skutecznego egzekwowania ochrony konsumenckiej na rynku finansowym w ogóle, a zwłaszcza badanym jego segmencie jakim jest rynek kredytów mieszkaniowych.

Z tych powodów, przedmiot badań objętych recenzowaną rozprawą doktorską jest doniosły, a tym samym wybór tematu ocenić należy pozytywnie. Podkreślić trzeba także jego aktualność i doniosłość, zarówno dla teorii jak i egzekwowania ochrony konsumenckiej na rynku kredytów mieszkaniowych w praktyce.

Takie ujęcie tematu świadczy o jego nowatorstwie a jednocześnie pozwala w sposób całościowy, kompleksowy i interdyscyplinarny (zarówno z punktu widzenia teorii, jak i praktyki, z punktu widzenia przede wszystkim ekonomii i finansów, z niezbędnymi i koniecznymi elementami prawa (prawa ochrony kredytobiorcy konsumenta), a nawet socjologii (w obszarze zachowań konsumenckich). Autorka rozumie złożoność poruszanych problemów, bardzo dobrze je identyfikuje, co odzwierciedlają sformułowane cele i hipotezy badawcze.

Tytuł rozprawy doktorskiej jest sformułowany zasadniczo prawidłowo, w sposób zwarty i komunikatywny, trafnie oddaje treść zawartych w niej rozważań. Odpowiada on obranemu obszarowi badawczemu, jest zgodny z przedmiotem rozprawy i jej treścią oraz został sformułowany logicznie i przy zastosowaniu właściwych pojęć. Autorka mogła jednak wyartykułować wprost w tytule, co czyni raz w spisie treści (3.2) oraz kilka razy w samej treści pracy, że w istocie przedmiotem Jej badań objęty został rynek hipotecznych kredytów mieszkaniowych a nie kredyty mieszkaniowe (jako pojęcie szersze), które mogą być kredytami konsumenckimi, w rozumieniu innej istotnej dla ochrony konsumentów kredytobiorców regulacji jaką jest ustawa o kredycie konsumenckim.

Wydaje się zatem, że tytuł rozprawy mógłby być bardziej precyzyjny i brzmieć: „Czynniki ochrony konsumentów na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych”. Odpowiednio także należałoby dokonać lekkiej korekty tytułów niektórych wyodrębnionych jednostek podziału tekstu w spisie treści. Wszak konsumencki kredyt mieszkaniowy (w rozumieniu na cele mieszkaniowe) nie musi być zabezpieczony hipotecznie (czyli być kredytem hipotecznym), równie dobrze kredyt mieszkaniowy może mieć charakter konsumenckiego kredytu mieszkaniowego i być kredytem konsumenckim w rozumieniu ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1028 z późn. zm.). Skoro przedmiotem badań objętych w rozprawie jest rynek konsumenckich hipotecznych kredytów mieszkaniowych i produkt bankowy jakim jest właśnie tego typu kredyt, a nie kredyty mieszkaniowe (jako pojęcie szersze), wskazana jest konsekwencja terminologiczna, zachowanie i ustalenie zakresów używanych pojęć i ich uporządkowanie, a potem konsekwentne używanie, a najlepszym miejscem w rozprawie na dokonanie tego typu ustaleń jest Wstęp. Doktorantka oczywiście ma świadomość, że Jej rozważania dotyczą właśnie hipotecznego kredytu mieszkaniowego, co przewija się w treści pracy i doskonale także wie jaka regulacja ma do nich jako główna zastosowanie - ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 2245). Podobne działania byłyby wskazane także do innych używanych przez Doktorantkę pojęć, jak „sektor bankowy”, „rynek produktów i usług bankowych”, „system bankowy”, „sektor finansowy”, „system finansowy”, „rynek finansowy”, „rynek bankowy” itp. Sektor bankowy to nie rynek bankowy, a konsument, zdefiniowany samodzielnie, po dokonaniu przeglądu definicji prawnych i ekonomicznych, przez Autorkę na potrzeby rozważań w niej podjętych, to nie uczestnik sektora bankowego (m.in. s. 23, s. 182), bo nimi są zasadniczo banki i inne podmioty parabankowe, a uczestnik rynku bankowego (czy nazwanego przez Autorkę rynku produktów i usług bankowych). Wskazane byłoby także operowanie jednolicie pojęciem rynek bankowy (a nie rynek produktów i usług bankowych – tytuł podrozdziału 1.4, a potem tylko rynek produktów bankowych- podrozdział 2.2) albo przynajmniej dokonanie ustalenia (nie milczącego jak czyni to Autorka) z wyjaśnieniem takiego stanu, że będą one używane zamiennie jako tożsame.

Autorka „zongluje” dowolnie pojęciami, które nie są zakresowo tożsame (co potwierdza zarówno literatura ekonomiczna, jak i definicje legalne, czy też doktryna prawa). Uwaga ta dotyczy zwłaszcza takich pojęć jak: system finansowy, sektor finansowy, rynek finansowy (czy rynek bankowy), które traktuje zamiennie bez żadnych wyjaśnień i nawet odniesienia się chociażby jedynie do literatury ekonomicznej w tym obszarze. Uwaga ta dotyczy także innych używanych zamiennie przez Autorkę pojęć jak: „produkt kredytowy”, „kredyt hipoteczny”, „kredyt mieszkaniowy”, „hipoteczny kredyt mieszkaniowy”. Używa czasem także tzw. potocznych określeń np. kredyt na nieruchomości, bez dookreślenia jak się ono ma do badanych w istocie produktów kredytowych, kredyt hipoteczny, kredyt mieszkaniowy, hipoteczny kredyt mieszkaniowy, produkt, usługa bankowa, bez nawet odniesienia się do literatury ekonomicznej w tym obszarze. Sama Doktorantka w treści pracy

to zauważa i nawet, bez wyjaśnienia jednak tej kwestii i używa określenia hipoteczny kredyt mieszkaniowy, jednak w tytułach nie zostało to wyartykułowane. Używa czasem także tzw. potocznych określeń np. kredyt na nieruchomości, bez dookreślenia jak się ono ma do badanych w istocie produktów kredytowych, kredyt hipoteczny, kredyt mieszkaniowy, hipoteczny kredyt mieszkaniowy, produkt, usługa bankowa, bez nawet odniesienia się do literatury ekonomicznej w tym obszarze. Ta niekonsekwencja jest potem także widoczna w tytułach wyodrębnionych przez Doktorantkę w spisie treści jednostek podziału tekstu. Gdyby chcieć zgłosić jakieś o charakterze merytorycznym do treści rozprawy, to zabrakło mi we Wstępie, jak i w rozdziale 1 i 2 uporządkowania terminologicznego oraz konsekwencji nazewnictwa używanych pojęć. Uporządkowanie terminologiczne i zakresowe stosowanych pojęć odnoszących się do analizowanego rynku z odpowiednim odwołaniem się także do poglądów przedstawicieli literatury przedmiotu, we Wstępie i konsekwentne posługiwanie się nimi w całej pracy, w tym także gdy idzie o sposób sformułowania wyodrębnionych w spisie treści poszczególnych jednostek podziału, nadałoby pracy bardziej przejrzystego charakteru. i znacznie ułatwiłoby Autorce prowadzenie rozważań.

Niewątpliwym atutem tej pracy, co było już podkreślone, jest nie tylko perspektywa spojrzenia na badany problem, dotychczas niespotykana w literaturze przedmiotu w takim kształcie, ale także przeprowadzone autorskie badania empiryczne dotyczące ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych z wykorzystaniem analizy czynnikowej i wyodrębnieniem badanych czynników ochrony, profilów klienta kredytobiorcy, oraz wynikające z nich cenne i szczegółowe wnioski, a także sformułowane przez Doktorantkę równie szczegółowe rekomendacje, co już w tym miejscu zasługuje na wyraźne podkreślenie i uznanie. Świadczy to nie tylko o dużych umiejętnościach badawczych Doktorantki, ale także pozwala na „nowe spojrzenie” na problem skutecznej i efektywnej ochrony konsumentów na rynku finansowym, choć zasadniczo przedmiotem Jej badań, także tych własnych, były wspomniane konsumencie kredyty mieszkaniowe zabezpieczone hipotecznie. Badania podjęte przez Doktorantkę niewątpliwie wypełniają badawczą, zasługując na pozytywną ocenę i uznanie.

Autorka swoje rozważania prowadzi w logicznym porządku prezentując kolejno z zachowaniem wywodu od ogółu do szczegółu, poszczególne i istotne dla realizacji postawionego celu głównego i szczegółowych, w ramach 6 rozbudowanych rozdziałów, przy czym – trzy pierwsze mają charakter teoretyczny, a trzy kolejne badawczy. Co warto podkreślić Doktorantka zadbała o proporcjonalny podział treści i objętość poszczególnych rozdziałów, które razem ze wstępem i zakończeniem tworzą spójną całość.

Taki sposób podzielenia rozprawy doktorskiej jest zabiegiem słusznym i pozwala na realizację zamierzonego celu badawczego (głównego i szczegółowych) oraz zweryfikowanie hipotezy badawczej (główną i szczegółowe).

2. Cel rozprawy, tezy i metody badawcze

Podstawowym problemem badawczym, wokół którego prowadzone są rozważania w recenzowanej rozprawie, i na który wskazała Doktorantka jest: zidentyfikowanie czynników ochrony konsumentów na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych w zależności od profilów klientów i wskazanie na zależności między nimi.

Podjęte w dysertacji prowadzone w logiczny i zdyscyplinowany sposób, ukierunkowane są na realizację prawidłowo i trafnie sformułowanych celów i hipotez badawczych z rozbiciem na główne i szczegółowe. Zarówno sposób ich sformułowania, jak i ich szczegółowość świadczą o dużych umiejętnościach badawczych Doktorantki, co dodatkowo potwierdzają także autorskie badania empiryczne i sposób prezentacji ich wyników oraz sformułowanych wynikających z nich rekomendacji. Celem głównym jest rozpoznanie i ocena znaczenia czynników identyfikujących ochronę konsumentów w ramach

wyodrębnionych obszarów praktyk banków na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych. Doktorantka dąży do jego osiągnięcia poprzez sformułowane i także zrealizowane cele szczegółowe, do których należą : prezentacja teoretycznych aspektów postaw i modeli zachowań konsumentów na rynku produktów bankowych w świetle ekonomicznej teorii neoklasycznej i podejścia behawioralnego; przedstawienie obszarów identyfikacji i doboru zmiennych wykorzystywanych do pomiaru ochrony konsumentów na rynku produktów bankowych oraz charakterystyka metod wykorzystywanych do badania ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych, identyfikacja profilów klientów banków i ustalenie zależności pomiędzy profilem społeczno-demograficznym oraz kredytowym badanych a ochroną konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych; wybór czynników i metod wyodrębniania zmienności wspólnej oraz przeprowadzenie rotacji czynników ochrony konsumentów; wyodrębnienie i ocena czynników identyfikujących ochronę konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych za pomocą podejścia eksploracyjnego i confirmacyjnego analizy czynnikowej; przedstawienie rekomendacji dla sektora bankowego, wynikających z analizy czynników ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych.

Trudno nie zgodzić się ze sformułowaną hipotezą badawczą, że spośród wyodrębnionych przez Nią czynników identyfikujących ochronę konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych (dostępność informacji oraz profesjonalna i uczciwa obsługa, zapewnienie możliwości rozstrzygnięcia sporów i zachowania bezpieczeństwa danych, przejrzystość/zrozumiałość informacji, etyczne reklamy), najważniejszym jest dostępność informacji oraz profesjonalna i uczciwa obsługa, która, jak odważa się stwierdzić Recenzentka, jeśli będzie zapewniona, eliminuje co do zasady pozostałe ze wskazanych czynników, gdyż powinny być one niejako automatycznie spełnione.

Doktorantka trafnie sformułowała i także pozytywnie zweryfikowała hipotezy szczegółowe, wykazując że: występuje zależność pomiędzy profilem społeczno-ekonomiczno-demograficznym kredytobiorców (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, status ekonomiczny), a ich subiektywną oceną wiedzy z zakresu rynku kredytowego; między zidentyfikowanymi czynnikami ochrony konsumentów występują związki korelacyjne o dodatnim kierunku; ocena czynników ochrony przez konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych jest zróżnicowana ze względu na zmienne społeczno-demograficzne; istnieje zależność pomiędzy deklarowaną przez kredytobiorców oceną znaczenia czynników ochrony konsumentów a zmiennymi społeczno-demograficznymi.

W celu realizacji postawionych celów badawczych, trafnie również dobrała metody badawcze: studia literatury przedmiotu, aktów prawnych, przegląd badań międzynarodowych oraz krajowych, analiza bibliometryczna publikacji dotyczących ochrony konsumentów, metoda grupowania (analiza klastrów) oraz metoda współwystępowania słów kluczowych dla zagadnienia ochrony konsumentów; statystyki opisowe, analiza częstości, współczynnik V-Cramera, współczynnik korelacji rang tau-b Kendalla; statystyczne metody nieparametryczne (test chi kwadrat, test Manna-Witneya, test Kruskala-Wallisa); statystyczna metoda parametryczna tj. jednoczynnikowa analiza wariancji; analiza czynnikowa, zarówno podejście eksploracyjne jak i confirmacyjne. Dodatkowo, w celu zweryfikowania postawionych hipotez badawczych wykorzystwała główną metodą badawczą rozprawy - badanie empiryczne z wykorzystaniem analizy czynnikowej, w ramach którego wykorzystano informacje zebrane za pomocą autorskiego kwestionariusza badawczego, na próbie blisko 1000 konsumentów w Polsce, posiadających hipoteczny kredyt mieszkaniowy.

Ciekawym zabiegiem, który zastosowała Doktorantka jest wskazanie celów i hipotez badawczych (głównych i szczegółowych), niezależnie od ich sformułowania we Wstępie, w obrębie każdego rozdziału pracy w ramach Wprowadzenia. Taki zabieg z pewnością świadczy nie tylko o dobrej znajomości badanej materii, ale także dużej szczegółowości i

wnikliwości prowadzonych rozważań, oraz samoświadomości metodologicznej Autorki, a dodatkowo sprzyja większej przejrzystości.

Rozważania podjęte w recenzowanej rozprawie doktorskiej zmierzające do zweryfikowania postawionych hipotez badawczych stanowią udaną próbę rozwiązania istotnego i doniosłego teoretycznie, jak i praktycznie problemu badawczego. Sama rozprawa natomiast, będąca opracowaniem z zakresu ekonomii i finansów, ekonomii behawioralnej z elementami prawa, popartej także bogatym materiałem statystycznym i materiałem empirycznym jest niezwykle wartościowym i doniosłym opracowaniem naukowym.

3. Ocena merytoryczna rozprawy doktorskiej

a. Struktura rozprawy doktorskiej

Przyjęty przez Autorkę układ dysertacji odznacza się spójnością i logicznie uzasadnionym układem rozdziałów. Treść rozprawy liczącej 270 stron (bez wykazu bibliograficznego), ujęta jest w sześciu rozdziałach z wyraźnym (choć nie wprost) i proporcjonalnym podziałem na część teoretyczną i empiryczną, co także zasługuje na pokreślenie i uznanie. Świadczy to o umiejętnościach Doktorantki do wyważonego podziału badanej materii i dyscyplinie prowadzonych badań. Rozprawa doktorska mgr Marty Padaszyńskiej, poza Wstępem (s. 7- 15), Zakończeniem (s. 260-270) i obszernym wykazem zróżnicowanych materiałów źródłowych -Bibliografią (s.276-297), obejmuje 6 obszernych rozdziałów: 1 – „Konsument w gospodarce – znaczenie i modele zachowania konsumentów w teoriach ekonomicznych” (s. 16- 54), rozdział 2 „Ochrona konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych ” (s. 55- 98); rozdział 3 – „Przegląd badań na temat ochrony konsumentów. Analiza czynnikowa jako główna metoda badawcza” (s 99-140); rozdział 4 – „Badanie profilu konsumentów kredytów mieszkaniowych” (s. 141-); rozdział 5 – „Analiza czynnikowa ochrony konsumentów na przykładzie rynku kredytów mieszkaniowych” (s.182-229); rozdział 6 – „Wnioski i rekomendacje z badań ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych” (s.230-259);

Praca wyraźnie (choć nie wprost, co także mogło być zastosowane w strukturze pracy), została podzielona na dwie główne części: teoretyczną (rozdziały I-III), w której prezentuje oraz empiryczną (IV-VI), gdzie dokonuje uzasadnia i opisuje metodologię przeprowadzonych badań oraz przeprowadza szczegółową analizę uzyskanych wyników. Pracę kończy „Zakończenie”, w którym zostały sformułowane wnioski końcowe oraz wskazane w niezwykle przejrzysty sposób miejsce realizacji i przy wykorzystaniu jakich metod badawczych celów badawczych oraz weryfikacji sformułowanych hipotez badawczych, ale także określony został wkład własny kierunki dalszych badań w obszarze ochrony konsumentów na rynku finansowym. Jasności i klarowności ustaleń odnoszących się do sformułowanej tezy zdecydowanie służy „na bieżąco” poprzedzenie każdego rozdziału „Wprowadzeniem” i kończenie go „Podsumowaniem”. Umożliwia to Autorowi utrzymanie dyscypliny pisarskiej oraz formułowanie wniosków odnoszących się bezpośrednio do przedstawianych zagadnień. Takie ujęcie sprzyja niewątpliwie spójności argumentacji i pozwala na syntetycznie ujęcie najważniejszych ustaleń badawczych poczynionych w każdym z rozdziałów. Zasadniczo nie mam uwag co do struktury pracy i podziału treści merytorycznych. Nie mniej jednak, pozwalam sobie na zgłoszenie w tym miejscu pewnych sygnalizowanych wcześniej uwag odnoszących się sformułowania przez Autorkę tytułów niektórych jednostek podziału pracy - rozdziałów (rozdziału II, III i IV, V) oraz niektórych podrozdziałów (1.4.; 3.2; 4.3 (dwukrotnie zastosowane), 4.4). We wszystkich wskazanych przypadkach dotyczy ona zasadniczo doprecyzowania w tytule, że chodzi o hipoteczne kredyty mieszkaniowe, a w niektórych pewnych niekonsekwencji nazewniczych i niezgrabnych sformułowań przy zastosowaniu także zbyt daleko idących tzw. „skrótów myślowych”, które wymagałyby doprecyzowania.

Jeśli idzie o strukturę pracy, po pierwsze, pozytywnie oceniam fakt, że Autorka dokonała co do zasady trójstopniowego podziału każdego z rozdziałów. Wyodrębniła także jednolicie w każdym z nich Wprowadzenie i Podsumowanie, co pozwala zachować przejrzystość struktury i prowadzonych rozważań. Zastosowanie w każdym rozdziale wprowadzenia i podsumowań, a tym samym pokreślenie istotnych kwestii „na wejściu” i wyjściu”, co sprzyja zachowaniu przejrzystości i staje się standardem w pracach doktorskich także. Zamieszczenie w każdym rozdziale podsumowania najważniejszych kwestii poruszanych w każdym z nich jest szczególnie cenne gdyż stanowi syntetyczną rekapitulację przeprowadzonych w nim badań. Dodatkowym atutem jest

Przyjęta przez Autorkę konstrukcja struktury pracy współgra z ostatnim rozdziałem (szóstym) zawierającym trafne i niezwykle cenne wnioski i rekomendacje dla różnych podmiotów, wynikające z przeprowadzonych w rozprawie badań empirycznych dotyczących ochrony konsumentów oraz Zakończeniem do całości przeprowadzonych w rozprawie rozważań i zamieszczonym na jej końcu.

Coraz częściej w pracach doktorskich można się także spotkać z wewnętrznym podziałem Wstępu na mniejsze jednostki, z wyodrębnieniem pożądanych jego elementów jak: „Uzasadnienie problematyki rozprawy i wskazanie na lukę badawczą”, „Cele pracy i tezy czy hipotezy”, „Struktura pracy, „Metody badawcze”, co mogłoby być także zastosowane dla przejrzystości w recenzowanej rozprawie. Trzeba jednak wyraźnie podkreślić, że Wstęp te elementy (choć nie wyodrębnione), zawiera w swojej treści. Bardzo ciekawym rozwiązaniem, które zastosowała Doktorantka we Wstępie, istotnie go wzbogacając, jest wskazanie (na s. 13) etapów badań podjętych w rozprawie i miejsca ich realizacji (tj. rozdziału) i graficzne ich przedstawienie w postaci niezwykle przejrzystego schematu.

Wskazane przez Recenzentkę uwagi dotyczące drobnych niedociągnięć w konstrukcji rozprawy i tytułów wyodrębnianych w niej części, choć nieznacznie mogą zakłócać jej odbiór, nie mają jednak wpływu na niewątpliwie wysoką jej wartość merytoryczną i walory naukowe. Nie mniej gdyby ich nie było, byłaby ona jeszcze bardziej przejrzysta i czytelna w odbiorze. Warto byłoby wziąć je pod uwagę podczas prac redakcyjnych na etapie przygotowywania rozprawy do ewentualnej publikacji, na co niewątpliwie, po wyeliminowaniu pewnych niedociągnięć, ona zasługuje.

Autorka przyjęła w całej pracy jednolitą koncepcję zasadniczo trójstopniowego podziału tekstu. Zadbana także zasadniczo o proporcjonalny jego podział biorąc pod uwagę objętość stronicową każdego z nich, a także co do dwóch wyraźnych części -teoretycznej, jak i empirycznej. Niewątpliwie świadczy to o dużych umiejętnościach badawczych Autorki, w dyscyplinie w prowadzeniu badań, jest godne podkreślenia i zasługuje na uznanie i pozytywną ocenę.

W rozprawie doktorskiej mgr Party Paduszyńskiej występuje pełna zgodność spisu treści z zakresem treści poruszanych w wyodrębnionych częściach pracy.

b. Treść rozprawy doktorskiej

Jednoznacznie należy uznać, że recenzowana rozprawa doktorska ma oryginalny charakter oraz dotyczy zagadnień doniosłych z punktu widzenia ochrony konsumenta na rynku finansowym, zwłaszcza na badanym w jego ramach rynku konsumenckich hipotecznych kredytów mieszkaniowych. Najważniejszą wartością rozprawy jest to, że Autorka w wyniku przeprowadzonych autorskich badań empirycznych dokonuje: identyfikacji profilu społeczno-demograficznego i kredytowego klientów banku, oceny ich wiedzy z zakresu rynku kredytowego, wyodrębnienia czynniki identyfikujące ochronę konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych oraz kwantyfikuje i ocenia je w ramach wyodrębnionych przez nią profilów konsumentów. Opracowała autorska skalę pomiarową ochrony konsumentów na podstawie wyodrębnionych czynników oraz dokonała wnikliwej

analizy i oceny czynników tej ochrony, które z kolei pozwoliły na sformułowanie niezwykle cennych rekomendacji zmierzających do zapewnienia rzeczywistej ochrony konsumentów na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych.

Potwierdza to, że Doktorantka dobrze rozumie specyfikę rynku finansowego, w tym badanego rynku konsumenckich mieszkaniowych kredytów hipotecznych, jego istotę i zasady funkcjonowania, jak i zachodzących na nim zjawisk rynkowych, ale także bogatej regulacji prawnej, zmierzającej do zapewnienia ochrony konsumenta kredytobiorcy, jak i konieczność jej uwzględniania przez bank jako kredytodawcy w relacjach umownych z nimi usług kredytowych – mieszkaniowych kredytów hipotecznych. Doktorantka, dostrzega tę naturę i zasadniczo dobrze ją rozumie, co zakreśla we Wstępie, i odzwierciedla zasadniczo we właściwy sposób (z pewnymi zastrzeżeniami), zarówno w strukturze rozprawy doktorskiej, jak i jej treści, z zachowaniem, ze słusznych i oczywistych względów, przewagi rozważań o charakterze ekonomicznym. Poza tym, co warto pokreślić, Doktorantka „poradziła sobie” z tą niejednorodną dziedzinowo, wymagającą nie tylko znajomości ekonomii i finansów, ale także znajomości regulacji prawnych, problematyką, czego nie zmieniają zgłoszone przez Recenzentkę uwagi odnoszące się zarówno do treści rozprawy, jak i formalne. Tym bardziej należą się słowa uznania za podjęcie się tak ambitnego wyzwania badawczego, co ważne – co do zasady z powodzeniem zrealizowanego.

Wstęp zawiera, jak już wskazano, wymagane i oczekiwane elementy treści tej części rozprawy doktorskiej, a więc ogólne nakreślenie tematu pracy, jego doniosłości oraz potrzeby podjęcia problematyki, stanu dotychczasowego dorobku nauki w tym obszarze, metody badawcze oraz cel pracy (główny i szczegółowe) i hipotezy badawcze (główną i szczegółowe), choć nie zostały one wyodrębnione przez Autorkę w jednostkach podziału i opatrzone tytułami w ramach wewnętrznej jego struktury. Ponieważ inne uwagi dotyczące Wstępu zostały już wcześniej przez Recenzentkę sformułowane, w celu uniknięcia niepotrzebnych powtórzeń, w tym miejscu już zostaną pominięte. Ciekawym zabiegiem zastosowanym przez Autorkę we Wstępie było wskazanie 5 etapów badań podjętych w ramach rozprawy i miejsca ich realizacji (tj. konkretnego rozdziału) zmierzających do ich osiągnięcia i weryfikacji postawionych hipotez badawczych, co zostało w niezwykle przejrzysty sposób zaprezentowane w graficzny sposób za pośrednictwem schematu (nr 1).

Wprowadzenie w sposób wręcz modelowy ujmuje zatem wszystkie elementy niezbędne w tej części rozprawy doktorskiej. Dodać należy, że rozprawa doktorska powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Już lektura „Wstępu” pozwala na stwierdzenie, że Doktorantka potrafi zidentyfikować problemy naukowe, sformułować cele i hipotezy badawcze, a także określić w logicznym ciągu etapy prowadzonych badań zmierzające do realizacji założonych celów i zweryfikowania postawionych hipotez.

Ta wstępna konkluzja znajduje oparcie również w dalszej treści pracy, w której Autorka kompetentnie, logicznie i spójnie prowadzi rozważania, prezentuje wyniki przeprowadzonych badań empirycznych oraz formułuje trafne wnioski i rekomendacje z nich wynikające.

Rozdział 1 recenzowanej dysertacji zasługuje na pozytywną ocenę. Stanowiąc tło do dalszych rozważań, prezentuje teoretyczne aspekty postaw i zachowań konsumentów na rynku produktów bankowych, jak określiła Autorka, co stanowiło punkt wyjścia dla szerszego przedstawienia w rozdziale II problematyki ochrony konsumenta na rynku kredytów mieszkaniowych. Za niezwykle cenne uznaję dokonanie przeglądu definicji konsumenta w naukach ekonomicznych oraz prawnych, jako podmiotu ochrony na rynku finansowym, ale także dla wskazania jego znaczenia (a tym samym jego ochrony) dla gospodarki w ramach ekonomicznej teorii neoklasycznej oraz ekonomii behawioralnej. Rozważania te stanowią doskonały punkt wyjścia do dalszych rozważań i nawiązują do teoretycznych aspektów zachowań konsumentów, zwłaszcza na rynku finansowym, choć uważam, że takie szerokie ujęcie i charakterystyka konsumentów na rynku produktów bankowych (tutaj też uwaga co do

sposobu sformułowania tytułu podrozdziału 1.4) nie jest konieczna i wystarczyłoby w zupełności jedynie jej dokonanie na badanym rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych. Warto także, by Doktorantka w rozważaniach wstępnych jasno zakreśliła posługiwanie się różnymi pojęciami, niewątpliwie takie ustalenia i konsekwencja w posługiwaniu się nimi w dalszej części rozważań w zawartych w rozprawie sprzyjałoby zachowaniu ich przejrzystości. Dodatkowo warto byłoby także chociażby nieco wspomnieć o pośrednikach kredytowych, którzy operują na rynku analizowanych hipotecznych kredytów mieszkaniowych, podczas gdy w tym kanale dużo jest zawieranych umów kredytów hipotecznych analizowanych przez Autorkę (co także można byłoby potwierdzić danymi statystycznymi). Ponadto na podmiotach tych ciąży obowiązek informacyjny (badany przez Autorkę czynnik ochrony kredytobiorców konsumentów – ochrona przez informację), wynikające z regulacji prawnej jaką jest ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami (tekst jedn.: Dz.U. z 2022 r. poz. 2245).

Za wartościowe i konieczne uważam także poczynione w tym rozdziale rozważania Autorki odnoszące się do ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych, gdzie zostały zaprezentowane instytucjonalne oraz regulacyjne uwarunkowania ochrony konsumentów na tym rynku w Polsce. Zidentyfikowała w nim kluczowe zasady tej ochrony, jak i zagrożenia ekonomicznych interesów konsumentów na rynku kredytowym, a także podkreśliła problem niewystarczającej wiedzy konsumentów wykorzystywanej do podejmowania przez nich decyzji na rynku finansowym. Co istotne, zostały także określone obszary ochrony konsumentów na badanym rynku, które stanowiły podstawę do określenia zmiennych wykorzystywanych do jej pomiaru w kolejnej części rozprawy (rozdziale III). Na pochwałę zasługuje także dokonany w kolejnym rozdziale (III) przegląd badań krajowych i międzynarodowych w literaturze przedmiotu na temat ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych oraz założeń metod wykorzystywanych do oceny ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem istoty analizy czynnikowej- głównej metody badawczej .

Bardzo ciekawe rozważania podejmuje Autorka w kolejnym rozdziale (IV), który jest pierwszym empirycznym w rozprawie, a w którym zidentyfikowano profil konsumentów w Polsce, posiadających kredyt mieszkaniowy, na podstawie analizy danych zebranych przy wykorzystaniu autorskiego kwestionariusza ankietowego. Doktorantka przeprowadziła w nim analizy, które pozwoliły na wskazanie cech charakterystycznych dla badanych kredytobiorcy, które z kolei stanowiły punkt wyjścia dla realizacji jednego z celów szczegółowych oraz pośrednio także celu głównego rozprawy. Pozwoliło to na identyfikację poszczególnych czynników ochrony konsumentów, w kontekście cech społeczno-demograficznych oraz profilu kredytowego badanych kredytobiorców dokonana w kolejnym rozdziale empirycznym (rozdziale V). Wyodrębnienie tych czynników nastąpiło poprzez wykorzystanie podejścia eksploracyjnego i confirmacyjnego analizy czynnikowej i efekcie tych działań, wskazano główne czynniki identyfikujące ochronę konsumentów a także zweryfikowano, odpowiedź na pytanie, czy ocenę tych czynników różnicuje profil społeczno-demograficzny i kredytowy badanych respondentów.

Niezwykle wartościowe są także podjęte przez Autorkę rozważania zawarte w ostatnim rozdziale rozprawy (szóstym), w którym zawarto syntezę uzyskanych wyników na podstawie wykorzystania różnych metod badawczych (statystycznych testów parametrycznych, nieparametrycznych, analizy czynnikowej). Doktorantka sformułowała w nim niezwykle cenne i trafne wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonych autorskich badań empirycznych, które oprócz ich samych, są jedynie potwierdzeniem dużego zacięcia badawczego Autorki, jej dojrzałości naukowej i samodzielności badawczej, ale także głębokiej znajomości badanej problematyki oraz samoświadomości znaczenia realnej ochrony

konsumentów kredytobiorców hipotecznych kredytów mieszkaniowych dla prawidłowego, stabilnego i niezakłóconego funkcjonowania rynku finansowego i całej gospodarki.

Rozprawę wieńczy „Zakończenie”, w którym Doktorantka w rzeczowy i syntetyczny sposób odnosi się do treści pracy i przeprowadzonych w niej analiz. Na uznanie zasługuje niezwykle przejrzysta konstrukcja i także sama treść Zakończenia, w którym Autorka sprawnie i bez powtórzeń nawiązuje do całości rozważań, ale także wskazuje miejsce realizacji postawionych celów oraz sposób weryfikacji (pozytywny czy negatywny) i przy pomocy jakich metod badawczych, postawionych hipotez badawczych.

Doktorantka formułuje w „Zakończeniu”, a wcześniej także w rozdziale szóstym zawierającym wnioski z badań empirycznych szereg wartościowych spostrzeżeń natury ogólnej podsumowujących przeprowadzone w rozprawie badania. Niewątpliwie świadczy to nie tylko o umiejętnościach samodzielnego prowadzenia badań i syntetycznego rekapitulowania, ale także potwierdza bardzo dobrą znajomość rzeczy w badanym obszarze, zarówno w ujęciu teoretycznym, jak i praktycznym.

Doktorantka formułuje szereg wartościowych spostrzeżeń natury ogólnej, jak postulatów i rekomendacji wynikających z przeprowadzonych badań i dokonanych analiz ich wyników a także przeprowadzonych studiów materiałów źródłowych, co niewątpliwie świadczy nie tylko o umiejętnościach samodzielnego prowadzenia badań i syntetycznego rekapitulowania, ale także potwierdza bardzo dobrą znajomość rzeczy w badanym obszarze badawczym.

Rozprawa mgr. Marty Paduszyńskiej, zwłaszcza gdy zostanie opublikowana, do czego Recenzentka zachęca, po dokonaniu niezbędnych korekt i uzupełnień, ma szansę wywołać w środowisku naukowym dyskusję na temat skutecznej ochrony konsumenta na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych, a nawet w ogóle na rynku finansowym oraz czynników ją determinujących.

Recenzowana rozprawa wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki, swobodę poruszania się w obszernych i zróżnicowanych materiałach źródłowych. Na specjalną uwagę i wysoką ocenę zasługują przeprowadzone badania empiryczne i zaprezentowane wnioski z nich wynikające, a także treść wieńczącej rozprawę Zakończenia, podobnie jak podsumowań w każdym z rozdziałów.

Doktorantka podjęte w rozprawie badania prowadzi wielopłaszczyznowo, wieloaspektowo, jednocześnie zachowując zdyscyplinowanie i konsekwencję w prezentacji wyników przeprowadzonych badań i dokonanych analiz. Autorka umiejętnie prezentuje i interpretuje obszerne materiały, nie unikając rozwiązywania trudnych i niejasnych, niejednoznacznych problemów, właściwie argumentując swoje stanowisko. Takie podejście Autorki do realizacji zamierzonego celu badawczego świadczy niewątpliwie o dużej znajomości badanej problematyki, rzetelności badawczej i samodzielności.

Podjmując generalną ocenę zawartości treści rozprawy doktorskiej Pani mgr. Marty Paduszyńskiej, trzeba podkreślić, iż zrealizowała Ona ambitne i niełatwe przy tym cele badawcze, oraz zweryfikowała postawione hipotezy badawcze. Zastosowane przez Autorkę metody badawcze oraz przeprowadzone rozważania ukazujące bardzo szerokie spektrum problemów dotyczących czynników ochrony konsumenta na rynku hipotecznych kredytów hipotecznych oraz wskazują na umiejętności syntetycznego ujęcia przeanalizowanego materiału źródłowego oraz świadczą także o wysokim walorze merytorycznym recenzowanej rozprawy doktorskiej. Podsumowując, wszystkie rozdziały są niezwykle wartościowe, a zawarte w nich rozważania, jak i konkluzje (w podsumowaniach), jak i w zakończeniu bardzo cenne, trafne i świadczące o dojrzałości badawczej Autorki. Doktorantka zajmuje w dyskusyjnych kwestiach własne stanowisko i wyciąga słuszne wnioski zaprezentowane w klarowny i syntetyczny sposób, które wynikają z przeprowadzonych rozważań. W sposób oryginalny rozwiązuje sformułowany w problem naukowy.

IV Ocena warsztatu naukowego oraz formalnej strony rozprawy doktorskiej

Rozprawa doktorska została oparta na bogatym ilościowo i zróżnicowanym materiale źródłowym zaprezentowanym w obszernym wykazie bibliograficznym pomieszczonym na stronach od 276-297, a zawierającym: 315 pozycji z literatury (monografie artykuły), w tym w j. angielskim, 63 pozycje raportów i innych opracowań, 36 pozycji materiałów internetowych (powołanych również w odsyłaczach). Rozprawa posiada bogatą polską literaturę przedmiotu i inne materiały źródłowe, w tym także anglojęzyczne. W mojej ocenie, bibliografia jest bogata jak na standardy prac doktorskich i prawidłowo dobrana, i nie można jej ocenić inaczej niż pozytywnie.

Pojawiają się błędy literowe tzw. literówki. Nie są one jednak zbyt częste, a raczej sporadyczne. Autorka stosuje pewne „niezgrabne” określenia z języka potocznego, np. kredyty na nieruchomości (s. 42), zbyt daleko idące skrót myślowe, np. „wiedza z zakresu rynku kredytowego” (s. 11), „wiedza z zakresu kredytów” (s.15). Pojawiają się także lapsusy (tzw. „czeskie błędy”), jak wskazanie, że kredyt hipoteczny jest zdefiniowany w ustawie Prawo bankowe, a zaraz potem wskazanie, że jest zdefiniowany we właściwej w ustawie (ustawa z dnia 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami) na s. 45).

Nie zawsze przy wskazywaniu numeru artykułu z poszczególnych aktów prawnych dokładnie to oznacza, stosując czasem jedynie określenie (np. art..... ustawy), przez co tekst jest mało przejrzysty, gdyż Autorka odwołuje się do różnych aktów prawnych prowadząc rozważania i precyzja byłaby tutaj wskazana. Wszystkie akty prawne nie są przywołane z aktualnymi publikatorami, a w odniesieniu do aktów prawa UE nie są w ogóle przywołane.

Przypisy w recenzowanej pracy, których w sumie jest 686, zostały skonstruowane co do zasady rzetelnie i zgodnie z obowiązującymi zasadami ich sporządzania, choć drobne niedociągnięcia w tym zakresie się pojawiają.

W tekście pojawiają się też drobne błędy interpunkcyjne, niezgrabności językowe, redakcyjne i stylistyczne oraz powtórzenia. Nie są one jednak liczne i nie wpływają znacząco na jego odbiór.

Imponujące są również prezentacje danych i innych treści w bogate w ilość schematy (13) stanowiące graficzne i przejrzyste przedstawienie prezentowanych treści, nadając im dużą przejrzystość, a także liczne tabele (64), wykresy (16) prezentujące dane statystyczne, czy przedstawiające dynamikę i zależności analizowanych zjawisk oraz załączniki dokumentujące własne badania empiryczne. Ich bogactwo wynika z zamieszczonego na końcu na s. 271-276) wykazu. Niewątpliwie ich opracowanie wymagało dużego nakładu pracy i to także zasługuje na podkreślenie i pozytywną ocenę. Brakuje mi konsekwencji w prezentowaniu danych statystycznych gdy idzie o obrany czasookres, który nie jest w pracy jednolicie przyjęty, a ponadto także nieuzasadniony i niewyjaśniona została przyczyna takiego stanu rzeczy. Tymczasem powinien być przyjęty w pracy zasadniczo jednakowy czasookres, a ewentualnie tam gdzie nie było możliwe jego zachowanie wskazanie przyczyn takiego stanu.

Pomimo zgłoszonych przez Recenzentkę uwag, trzeba stwierdzić, że Doktorantka zasadniczo dobrze opanowała warsztat pisarski, a rolą Recenzentki jest wychwycenia tych drobnych i nielicznych niedociągnięć.

Konkluzja

Na podstawie treści zawartych w rozprawie stwierdzam, że Pani mgr Marta Padaszyńska jest przygotowana pod względem metodologicznym i merytorycznym do samodzielnego prowadzenia badań. Prawidłowo wybrała i rozwiązała postawiony problem badawczy odnoszący się do czynników ochrony konsumenta na rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych, trafnie wyeksponowała istotne kwestie, prawidłowo sformułowała cele i

hipotezy badawcze, które zostały także zweryfikowane przy wykorzystaniu trafnie dobranych metod badawczych. Wprawdzie praca nie jest wolna od drobnych słabości (nie zawsze jednolite i konsekwentne posługiwanie określonymi terminami, posługiwanie się tzw. skrótami myślowymi”), jednak całościowa lektura dysertacji pokazuje, iż wywody są prowadzone w zdyscyplinowany, logiczny i ukierunkowany na osiągnięcie postawionych celów badawczych (szczegółowych a w konsekwencji głównego) i dążących do zweryfikowania hipotez badawczych (szczegółowych a w konsekwencji głównej). Praca jest niezwykle interesująca, oparta na bogatym materiale źródłowym, skłania do refleksji naukowej i do dyskusji, świadczy o dużych umiejętnościach Doktorantki w prowadzeniu badań naukowych (zachowanie proporcji w analizie istotnych dla zrealizowania zadania badawczego problemów oraz między częścią teoretyczną i empiryczną rozprawy), zwłaszcza tych empirycznych, które są niezwykle cenne, podobnie jak sformułowane przez Nią wnioski i rekomendacje z nich wynikające i zmierzające do zapewnienia skutecznej ochrony konsumentom na badanym rynku hipotecznych kredytów mieszkaniowych.

Po dokonaniu analizy rozprawy doktorskiej mgr Marty Paduszyńskiej pt. „Czynniki ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych”, stwierdzam, że stanowi ona oryginalne i udane rozwiązanie bardzo istotnego i aktualnego – tak dla teorii jak i praktyki - problemu badawczego. Ponadto, wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej i wyciągania właściwych wniosków z przeprowadzonych badań.

Przedstawia prowadzone przez Doktorantkę badania z zakresu nauk podstawowych, jest samodzielne, problemowe, prowadzi do stworzenia rozwiązania modelowego, a zatem stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a tym samym spełnia podstawową przesłankę niezbędną dla nadania stopnia naukowego doktora. Doktorantka podjęte w pracy rozważania prowadzi w zdyscyplinowany, pogłębiony (choć nie we wszystkich jej fragmentach) i dociekliwy sposób. Wykazała się umiejętnością samodzielnego krytycznego podejścia do szeroko analizowanego problemu i zgromadzonego bogatego materiału źródłowego oraz empirycznego, co niewątpliwie wymagało dużego nakładu pracy. Na uwagę zasługuje także fakt, że prowadzonym przez Nią rozważaniom o wysokim poziomie merytorycznym towarzyszył zasadniczo także bardzo dobrze opanowany warsztat pisarski i styl, choć niepozbawiony drobnych niezgrabności stylistycznych i reakcyjnych.

Konkludując, praca doktorska mgr Marty Paduszyńskiej stanowi oryginalne, (dotychczas nie spotykane w krajowej literaturze ekonomicznej), ciekawe ujęcie niezwykle doniosłego tak teoretycznie, jak i praktycznie problemu naukowego, zaprezentowane przede wszystkim z perspektywy ekonomii i finansów, z niezbędnym i koniecznym kontekstem prawnym, co było niewątpliwym wyzwaniem badawczym. Recenzowana rozprawa doktorska pt. „Czynniki ochrony konsumentów na rynku kredytów mieszkaniowych”, napisana pod kierunkiem dr hab. Iwony Doroty Czechowskiej, prof. UŁ,” spełnia wszystkie wymogi określone w art. 187 ust.1 i 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz.U. z 2023 r., poz. 742) i tym samym może stanowić podstawę do przeprowadzenia dalszych czynności w przewodzie doktorskim. Biorąc pod uwagę wysoki poziom merytoryczny dysertacji, zwłaszcza w odniesieniu do autorskich badań empirycznych, wnioskuję także o jej wyróżnienie.